

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 14 (1061) 4 КРАСАВІКА 2012 г.

З Вялікім Днём!

Грамадскае аб'яднанне

"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скаржыны"
220034, г. Мінск вул. Румянцева, 13, тэл. 213-43-52, 284-85-11, разліковы разумнік
№ 3015741233011 у адм. № 539 ААТ "Белівестбэнка", г. Мінск, код 739

29 сакавіка 2012 г.

Міністру адукацыі Рэспублікі Беларусь
праф. С.А. Маскевичу,
вул. Савецкая, 9
220010, Мінск

Паважаны Сяргей Аляксандравіч!

ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скаржыны" вітае Ваша ражэнне вярнуць з першага верасня гэтага года выкладанне гісторы і географіі Беларусі ў рускамоўных школах і некаторых ВНУ на дзяржаўную беларускую мову. Аднак у нашай арганізацыі назіраліся звароты грамадзян Беларусі, якія скардзяцца на праівы дыскрымінацыі беларускамоўных вучняў і настаўнікаў у сферы адукацыі, і мы просім Вас уважліва аднесціся да іх, і па магчымасці, выправіць гэтых недахопы да 1 верасня.

У наша грамадскае аб'яднанне неаднаразова звярталіся і працягваюць звяртанаца бацькі вучняў беларускамоўных класаў, чые дзеци вывучаюць у 10 класе предмет "Географія Беларусі". Ужо працяглы час яны не могуць набыць у гандлёвой сетцы ні "Атласа па географіі Беларусі", ні "Контурных карт па географіі Беларусі", якія былі б выдадзены на беларускай мове. Між іншым, і географічна-тэрміналогія, і беларускія географічныя назвы маюць абсалютна спецыфічны характар і адметнае беларускае гучанне. Выглядзе недарэнным і несправядлівым, што маладыя людзі, якія вывучаюць географію роднай краіны на той мове, на якой ствараліся і зафіксаваліся ў народнай памяці географічныя назвы, цяпер павінны запамінаць іх у іншамоўным афармленні.

Прадстаўнікі Вашага міністэрства неаднаразова і на вельмі высокім узроўні рабіл публічныя заявы наконт таго, што беларуская мова ў сістэме адукацыі Рэспублікі Беларусь мае тая самая права, што і мова руская. Між тым, да гэтай пары не выдадзены беларускамоўныя версіі новых падручнікаў або вучэбных дапаможнікаў па інфарматыцы для 6 класа, па англійскай мове для 10 класа, па нямецкай мове для 11 класа, па французскай, іспанскай і кітайскай мовах для ўсіх класаў сярэдняй школы; у продажы няма беларускамоўных атласаў па географіі, сусветнай гісторыі, астраноміі, беларускамоўных рабочых сыштакаў па географіі, сусветнай гісторыі, біялогіі (для 9, 10 і 11 класаў), не кажучы пра рабочыя сыштакі па замежных мовах, якія існуюць выключна ў рускамоўных версіях (хоць іх лёгка было б рабіць трохмоўнымі). У серыі "Школьная бібліятэка" праграмныя творы замежнай класікі ў апошнія гады таксама выдаюцца амаль выключна на рускай мове, хоць беларуская школа мастацкага перакладу мае прызнанне не толькі ў нашай краіне. Адсутнічае таксама беларускамоўныя варыянты беларускага атласа "Грамадазнаўства" Тыся ж беларускамоўныя вучэбныя дапаможнікі, што ўсё ж рэалізуюцца ў гандлёвой сетцы, якія правіла, каштуюць даражэй (і часам істотна), чым іх рускамоўныя адпаведнікі.

Усё гэта стварае дыскрымінацыйнае становішча ў дачыненні да беларускамоўной сярэдняй адукацыі ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь і неробіць гонару Вашаму паважанаму міністэрству.

Мы былі б вельмі Вам уздзячныя, калі бы маглі атрымаць ад Вас адказ па сутнасці справы і прайнфармаваць аб ім зацікаўленых бацькоў.

З павагай,

Старшыня ГА "Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скаржыны"

А.А. Трусаў.

Шаноўныя сябры!

Разам з тым ТБМ не збіраецца абліжаўацца ў сваёй дзеянасці пытаннямі па-беларуску "галстук-бабочкай", бо каліка "гальштук-матылён" або слоўнікавае "бабачка" не праходзяць, нашыя засценкі мелі сваё слова, то тое, што ў многіх дзіцячых садках 100% дзяцей наогул не ведаюць, хто такі ці што такое матылён ці буслік або шпак, - страшна. Гэтыя ж, да дзікунства неадукаваныя дзеці, хутка становяцца дарослымі і робяць сваю неадукаванасць агульнанаціональнай проблемай, бо не могуць ні мыла "Сунічнае" ў краме падаць ні без памылак помнік падпісаць, а ўжэко, як выйдзець у дэпутаты і пачніць законы па-беларуску прымаць, будзе патаюць роды, склоны і г.д. І какі

не так страшна, што 99,99% беларусаў не ведаюць як будзе па-беларуску "галстук-бабочкай", бо каліка "гальштук-матылён" або слоўнікавае "бабачка" не праходзяць, нашыя засценкі мелі сваё слова, то тое, што ў многіх дзіцячых садках 100% дзяцей наогул не ведаюць, хто такі ці што такое матылён ці буслік або шпак, - страшна. Гэтыя ж, да дзікунства неадукаваныя дзеці, хутка становяцца дарослымі і робяць сваю неадукаванасць агульнанаціональнай проблемай, бо не могуць ні мыла "Сунічнае" ў краме падаць ні без памылак помнік падпісаць, а ўжэко, як выйдзець у дэпутаты і пачніць законы па-беларуску прымаць, будзе патаюць роды, склоны і г.д.

У выніку шматгадовага паўсюднага выкладання гэтых предметаў па-руску беларусы не ведаюць называў раслін і жывёл на роднай мове, а як што і ведаюць, то блытоюць роды, склоны і г.д. І какі

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Алегу Шагуліну - 75

29 сакавіка, споўнілася 75 год Алегу Іванавічу ШАГУЛІНУ, таленавітаму інжынеру-навукоўцу, патрыёту, актыўнаму ўдзельніку нацыянальна-адраджэнцкага руху, старшыні Першамайскай арганізацыі ТБМ г. Менска.

Вайсковая служба бацькі і лёс краіны вызначылі складаную і доўгую адысюю Алега Іванавіча па маршрутах жыцця: Менск, Москва, Тамбов, Берлін, Уладзімір-Валынскі, Гародня, где ў 1954 годзе ён з медалём скончыў СШ №1, а ў 1960 годзе — Ленінградскі інстытут авіацыінага прыборабудавання (ЛАП).

Шмат гадоў працаўаў у навукова-даследчых арганізацыях Ленінграда, распрацоўваючы тэму "Радыёлакацыйныя сістмы ў ракетна-касмічным узбраенні СССР". Мае званне "Ганаровы вынаходнік СССР".

З моманту вяртання ў родны Менск падчас распаду СССР — сябра Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скаржыны і грамадскае аб'яднанне БНФ "Адраджэнне". Нястомны барацьбіт з маскоўска-імперскімі міфамі пра нашу гісторыю. Ягоная прыныповая пазіцыя — адраджэнне лепшых статутна-дзяржаўных дасягненняў ВКЛ у сучаснай дзяржаве.

Адданы прыхільнік высокага мастацтва, музыкі і літаратуры, Алег Іванавіч з'яўляецца для моладзі прыкладам шляхетных паводзін, дабразычлівасці і шчырай любові.

Багаты дзед-прадзед, ён у сваіх дарагіх Арцёмкаў і Паўлінік выхоўвае любоў і павагу да сваёй Радзімы, яе мовы, гісторыі і культуры. У шматлікіх парадіяльных і турыстычных пасэдках яны з маленства пазнаюць непаўтор-

ную прыгажосьць і сівога Палацка, і каралеўскай Гародні, і Віцебска, і Магілёва, і ўсіе чароўнай прыроды, падоранай нам Богам.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя "Нашага слова" віншуюць Алега Іванавіча з шаноўным узростам і зычаць плёну на ніве служэння Бацькаўшчыне.

Сакавіцкі "Верасень"

Вышыаў з друку чарговы нумар літаратурна-мастацкага часопіса "Верасень". Шосты нумар атрымлівае павагу да сваёй Радзімы, яе мовы, гісторыі і культуры. У ім друкуюцца вершы Дар'і Кабаковай, Паўла Баяркі, Марыі Магдалены Палхўскай, Багдана Агрэста, Юліі Бажок, Арцёма Сітнікава, Алесі Птушкі, Дзмітрыя Лавіцкага, Юркі Буйніку, Ігара Канановіча.

Паэтычны майстар-клас для маладых творцаў падборкай "Знаёмы дождж" дае Рыгор Сітніцы. Проза прадстаўлена творамі Кацярыны Глухой-скай, Таццяны Дземідовіч, Міколы Касцюкевіча, Анатоля Бароўскага, Віктара Казыко. У раздзеле "Пераклады" Аксана Данільчык знаёміць чытачоў з постасцю італьянскай паэткі Антоніі Понцы, а Сяргей Панізік падарыў беларускую агучыў вершы ўкраінскай паэткі Аксаны Шалак. "Крытыку " ў нумары прадстаўляюць артыкулы Ірыны Хадарэнка, Юнілі Сальнікавай, Асі Паплаўскай і Алы Петрушкевіч. З літаратурнымі эпіюдамі на старонках часопіса выступае Васіль Зүнак, а Леанід Дранько-Майсюк дзеліцца сваімі запісамі з "Памятнай кніжкай". Аб гісторыі стварэння кнігі "Зведеная зямля" з яе аўтарам Віктарам Раманцовым гутарыць журналист Марына Яўсейчык.

Дзяліцца падборкай "живая легенда беларускага хіп-хопу" Vinsent. На пытанні музычнага аналітика Альданы Мартыненка адказваюць удзельнікі рок-гурта "B:N:". Заканчвае сінтез аўтарскімі агледамі на падборкі аўтараў "Верасня" № 6 на сядзібе ТБМ, у Акадэміі савітвасці і культуры "Логвіна". Чытайдзе часопіс "Верасень" на старонках Беларускай інтэрнэт-бібліятэкі камунікат.org, а таксама на сایце СБП: lit-bel.org.

Дасылайце свае творы ў "Верасень" на e-mail: verasenches@gmail.com

Чэшская перакладчыца: “У Беларусі буду размаўляць толькі па-беларуску”

Ужо больш за месяц на Тэлеграфе існуе рубрыка, прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы, рэспандэнтамі якой з'яўляюцца грамадзяне іншых краін, якія адмініструюцца і самастойна вывучылі беларускую мову. Сёння вашай увазе мы пропануем гутарку з чэшскай перакладчыцай, арнітолагам Святланай Вранавай (Svetlana Vranova).

- Чым вас зацікавіла беларуская мова?

- Першое, што мяніе зацікавіла, было тое, што я яе нідзе не чула. Я прыехала ўпершыню ў Беларусь і паўсюль чула толькі расейскую. Гэта было вельмі дзіўна, і мне гэта не падабалася.

Другое, чым яна мяніе зацікавіла, было тое, што я магла адразу ўсё разумець. Калі я ўрэшце сустрэла беларускамоўных людзей, у мяніне было ніякіх проблемаў іх разумець.

І трэціе, што я заўважыла з вялікім здзіўленнем, было тое, як шмат у чым беларуская мова падобная да польскай! Я вельмі добра ведаю расейскую, але таксама і польскую мову. Раней я чула (а на самой справе, сустракаюся з гэтым меркаваннем пастаянна), што беларуская мова – гэта такая “дзіўная” расейская. Але, на мой погляд, калі ўжо казаць, што яна “дзіўная” (але я яе дзіўнай зусім не лічу!), то яна чутчэй “дзіўная польская”.

- Чаму вы вырашилі вывучаць беларускую мову?

- Беларусы мне расказвалі аб сваёй слáйной гісторыі. Расказвалі таксама пра краіды, выкліканыя рускімі. Гаварылі, што рускія скралі ў беларусаў гісторыю, культуру, рэлігію, мову, частку краіны... Гаварылі, што яны вельмі добра разумеюць, як сябе адчувалі чэхі пасля 1968 году, таму што Беларусь знаходзіцца пад пастаяннай акупацыяй. Для мяніе гэта ўсё было вельмі цікава, але я не магла зразумець, чаму яны мне пра ўсё гэта кажуць на мове сваіх, як яны гавораць, ворагаў?

Калі я іх запытаўла, чаму яны гавораць, што людзі сваю краіну, шануюць гісторыю, не любяць рускіх – але размаўляюць па-расейску, а не па-беларуску, я чула вельмі дзіўную адказы: гэта ўжо немагчыма... Задоўга працягваеца русіфікацыя... Сёння ніхто ўжо не размаўляе на

беларускай мове, трэба з гэтым прымірыцца... Мова не важная, важна адчуваць сябе беларусам... У школе нас беларускай вучачаў замала...

Я не магла з гэтым пагадзіцца. Я не веру ў патрыятызм без роднай мовы, не веру ў адраджэнне нацыі з замежнай мовай і не веру ў тое, што чалавек, які атрымаў хоць нейкія асновы беларускай мовы ў школе, не можа размаўляць па-беларуску, калі хоча. Я пераканаю, што кожны беларус можа ў любі момант прынціп разшэнне і пачаць размаўляць па-беларуску. Думаю, што правільні адказ тут не “этна немагчыма”, але “нам не хочаца”.

Ну, і таму я вырашила вывучаць вашую мову. Каб паказаць, што нават за мяжой, нават іншаземец, які не мае ніякіх асноваў ў школы, можа навучыцца. Калі я была другі раз у Беларусі, я сказала, што наступным разам я буду размаўляць ужо толькі па-беларуску. А калі беларусы не будуть мяніе разумець, гэта іх проблема.

Навучылася я даволі хутка – менш чым за два гады. Выучылася толькі самастойна, чытаючы Біблію ў беларускім перакладзе, слушаючы Свабоду, глядзячы Белсат... Вельмі шмат я вучуся праз ліставанне сваімі беларускімі сбірамі. У мяніе ёсьць супрацьлеглая праблема, якая, як правіла, бывае з замежнай мовай: я могу цалкам без праблемаў чытаць, разумеючы практычна ўсё, магу даволі без праблемаў пісаць – але маю праблему з размоўнай мовай. Тому што, на жаль, у большасці няма з кім практыкавацца.

- Як вы ацэнваеце моўную сітуацыю ў Беларусі?

- На жаль, я бываю ў Беларусі не часта і не ведаю дакладную сітуацыю. Вельмі шмат маіх сбіроў беларускую ведаюць і многія ёй карыстаюцца. Іншыя, хоць па-беларуску не размаўляюць, вельмі

добра ведаюць, што гэта не нармальная, нядобра і трэба гэта змяніць. Я ведаю прынамсі трох чалавек, якіх мне ўдалося натхніць, і яны сапраўды пачалі карыстацца беларускай.

Мне здаецца, што сітуацыя ў вас нагадвае сітуацыю ў Чэхіі ў пачатку XIX стагоддзя. Тады ў нас амаль уесь народ размаўляў па-німецку, чэшская мова лічылася “вульгарнай”, прымітўнай, школы былі німецкія, па-німецку друкаваліся кнігі і газеты, па-німецку прарапедвалі ў цэрквях... Усё паказвала на тое, што чэшская мова мёртвая і ўжо не можа вярнуцца. Як гэта скончылася, можаце бачыць. Мы жывыя і мова жывая. З'явілася група інтэлектуалаў, чия дзеянасць распаліла пажар нацыянальнага адраджэння. Раптам аказалася, што “мёртвая” мова зусім не такая ўжо і мёртвая! На працягу некалькіх гадоў сітуацыя зусім змянілася: калі раней была сорамна размаўляць па-чэшску, цяпер усе, хто хацелі сябе лічыць важнай персаной, размаўлялі па-чэшску. Чэшская мова ды чэшскі дух ніколі не спынялі сваё існаванне. Толькі на некаторы час “заснупі” і чакалі “лепых часоў”. І мне здаецца, што ў вас тая ж сітуацыя. Беларуская мова і беларускі дух вогуле не такія мёртвія, як можа падавацца. Думаю, што дачакаемся часу, калі яны раптам прачнунца.

- Якой вы бачыце будучыню беларускай мовы?

- Часткова я адказала раней. Я цалкам упэўнена, што беларуская мова зноў загуцьці ў беларускім народзе. Да сваіх сбіроў я гавару: зараз час падрыхтавацца. Калі зменіцца сітуацыя ў краіне, і гэта можа здарыцца ўжо завтра..., беларуская мова зноў атрымае свой гонар, і ты будзе шкадаваць, што яе не ведаш добра. Вучысь зараз. Прымі рапшэнне і пачні гаварыць!

telegraf.by.

Што рабіць, калі німа з кім гаварыць па-беларуску?

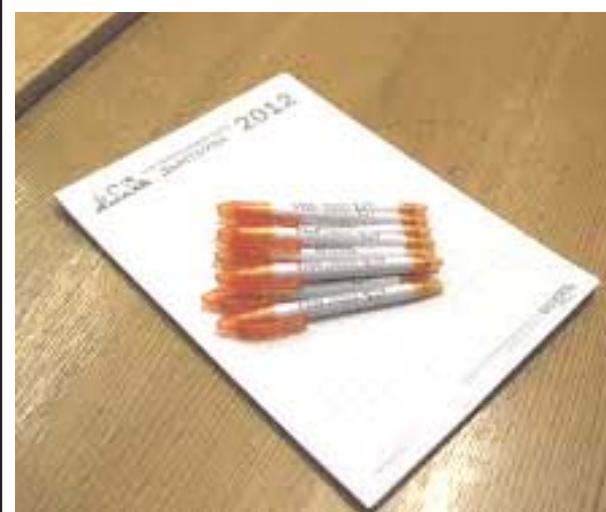
Шаноўныя малады беларус! Калі табе ніхто з кім гаварыць па-беларуску, калі ніхто ў тваёй кампаніі не размаўляе на роднай мове, не ўмее або не хоча, калі ты не можаш знайсці беларускамоўных сбіроў, то зрабі наступнае – сам стань цэнтрам беларушчыны, няхай цябе знойдуць такія разгубленыя і няўпуненныя, якім ты сам быў раней. Пакажы ўсіму наваколлю – реальному і віртуальному – сваю беларускасць, будзь у ёй цвёрдым і паслядоўным. Гавары ўсіму

і з усімі толькі па-беларуску, не прагінайся пад гэты свет, як спявашца ў вядомай песні, хай свет прагненца пад цябе. Займі цвёрдую нацыянальную пазіцыю, вучыся кожны дзень і вучыся навакольных, і, павер, зусім хутка табе не толькі будзе з кім пагаварыць па-беларуску, а і ўсё жыццё навокол цябе набудзе беларускую форму і змест, гэта будзе жыццё, якое ты створыш сабе сам.

Адась Ліннік.

Трэці этап 5-й Агульнацыйная дыктоўкі ў сядзібе ТБМ

23 сакавіка, напярэдадні Дня Волі ў сядзібе ТБМ у Менску па Румянцава, 13 прышло трэці, заключны этап 5-й Агульнацыйная дыктоўкі. Пісалі верш Максіма Танка “Родная мова”. Чытала дыктоўку Юля Бажок.

Гэта дыктоўка і дыктоўка ў Гародні 25 сакавіка завяршылі месячны цыкл напісання 5-й Агульнацыйная дыктоўкі.

На жаль сёлетнія палітычныя падзеі не далі магчымасці шырока прыцягнуць да дыктоўкі дыпламатычныя колы сяброўскіх краін, толькі троі амбасадары паспелі напісаць дыктоўку 21 лютага, слабаватая была актыўнасць дыяспры ў Еўропе і Новым свеце, але краіна не падвяла – дыктоўку пісалі ва ўсіх абласных гаратах, у многіх раённых, пісалі ў вёсках. Усё больш рэгіёны краіны пішуць дыктоўку не толькі з дазволу ўладаў, а і пры наўпростаў падтрымцы. Безумоўна, што дыктоўка стала з'яўліцца ў грамадскім жыцці Беларусі. У многіх месцах у дыктоўкы бяруць удзел настаёнкі школаў, выкладчыкі каледжаў і ВНУ. Трэба спадзявацца, што наступная 6-я дыктоўка будзе працягам і развіццём 5-й.

Наші кар.

Слуцкія вуліцы,ара займець вам нашанская назвы!

Вулічна тапаніміка ў Слуцку складвалася, як і паўсюль у Беларусі у 20-30 гады мінулага стагоддзя, а пазней і ў 40-я гады, на рэвалюцыйным “падмурку”, калі ўвекавечваліся імёны большавіцкіх правадыроў, ваеначальнікі часоў грамадзянскай вайны, рассейскіх і савецкіх пісменнікаў. У горадзе, у цэнтры Слуцка вуліцу Шырокую, на якой стаіць найстарэйшая ў краіне гімназія, назвалі Камсамольскай. Астраўную, што вяла ад цэнтра горада да Свята-Міхайлаўскай царквы (а назувала вуліцы жыхары далі таму, што гэтыя раёны горада сапраўды знаходзіцца на востраве, які ўтворыў дзве рукавамі ракі Случ) назвалі Сацыялістычнай. Віленскую, якая брала пачатак з цэнтра горада і вяла да Свята-Троіцкага праваслаўнага ансамблю – з саборам, манастыром, царквой Іаана Багаслова – разбуранага бальшавікамі ў пачатку 30-гадоў, назвалі імем німецкага камуніста Карла Лібкнекта. Не выклікала пярэчанні ў мясцовай інтэлігенцыі, запужанай рэпрэсіямі энэвэздыстай, увекавечванне ў назвах дзвюх магістральных вуліцаў горада імёнаў чэкістаў рэвалюцыйнай пары Урыцкага і Валадарскага, руки якіх ужо ў 1918 годзе былі па локці ў крыўі расстрэляных рабочых Петраграда і Масквы.

Пасля вызвалення ў чэрвені 1944 году ад німецкіх акупантў горад на 80 адсоткаў быў разбураны ў ходзе жорсткіх баёў. На папялішчах, на пустэчках усходніх і паўднёвай ускраінах началі закладвацца жылыя мікрараёны з вуліцамі і завулкамі, дзе пераважна будаваліся аднапавярховыя дамы – быльых партызанаў, дэмабілізаваных франтавікоў, збеглых з вёскак калгаснікаў, і не вельмі, у новых мікрараёнах, дзе за апошнія дыктоўкі

на большае ўлады не адважыліся. Можа таму, што у грамадстве яшчэ не склалася нацыянальная самасвядомасць, у душах тысяч пажылых людзей яшчэ бруяла настальня на СССР.

Што ж? У вуліцы Капыльскай засталіся непарушаныя амбонамі аж 4 завулкі Урыцкага. У вуліцы Максіма Багдановіча – 3 завулкі Валадарскага. Хоць на кожным з іх не болей чым па 15-20 прыватных дамоў. І калі пад “Даждынкі – 2005” шыльды вуліц у цэнтры горада выпісалі па-беларуску, то на ўсіх астатніх, ускраінных і не вельмі, у новых мікрараёнах, дзе за апошнія дыктоўкі

будаваліся мікрараёны, назвы спрэс рускамоўныя. Госцы з Украіны, што нярэдка заглядваюць у Альгерд Абуховіч, Рыгор Крушына, Павел Місько, заснавальнік першага ў Слуцку нацыянальнага тэатра Уладзіслаў Галубок, а яшчэ растроўляны ў 1920 годзе бальшавікамі 16-арміі пісменнік, літаратуразнавец Фабіян Шантыр, растроўляны ў 1920 годзе толькі за тое, што, будучы прызваным у дзейную Чырвоную Армію, ён запазніўся на полі на пару гадзінай. А хіба не час увекавечыць імя настаяцеля Свята-Міхайлаўскай царквы Мікалая Шамяціла, расстрэлянага ў 1938 годзе ў заценках НКВД?

*Міхась Кутнявецкі,
сябар ТБМ
імя Ф. Скарны.*

“Упоравень з часам”

(Гродна: “ЮрСаПрінт”, 2012. – 177 с.) – так называецца чарговы зборнік артыкулаў знакамітага беларускага мова-знаўца І. Лепешава – прафесара Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, апублікованых у 2011 годзе ў перыядычным друку (часопісах “Роднае слова”, “Дзея-слоў”, штотыднёвіках “Наша слова”, “Краязнаўчая газета”, “Літаратура і мастацтва” і інш.).

Артыкулы, а таксама абрэзкі, водгукі (усяго 29) прысьвачены актуальным пытанням беларускага мовазнаўства, мовы мастацкай літаратуры, культуры маўлення, а таксама некаторым проблемам літаратуразнаўства, якія не знайшли адназначнага вытлумачэння ў спецыяльнай навуковай літаратуре.

У адным з артыкулаў закранаеца дыскусійнае пытанне: як правільна пісаць – *на Беларусі ці на Украіне?* У сучаснай беларускай мовазнаўчай літаратуры адназначнага адказу няма. На думку загадчыка кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта прафесара доктара філалагічных навук Віктара Іўчанкава, “у роднай мове прыназоўнік на ў прасторава-лакальным значэнні больш ужывальны, чым у рускай: *на Беларусі*” (“Народная газета”, 29 жніўня 2009 г.). Адказаючы на пытанне аднаго з чытачоў, “як правільна пісаць: *на Украіне, ва Украіне ці ў Украіне?*”, прафесар В. Іўчанкав, які цігам апошніх гадоў вядзе ў “Народнай газете” рубрыку “Пішем па-беларуску”, дзе ў “Зваротнай сувязі” дае адказы чытачам на зададзеныя імі пытанні, прытырмліваеца адназначнага меркавання: “Арфаграфічна каректна [пісаць]: *на Украіне*”. Праўда, даючы адказ, прафесарробіць істотную агаворку: “Пасля распаду Савецкага Саюза ў склонаваніі прыназоўнікай форме на Украінебыла ўгледжана этыма-лагічна сувязь з рускай формай *на Украіне*, якая быццам не давала лінгвістычнага аргументавання сувэрэнінніцаў дзяржавы, бо па рускай традыцыі назывы дзяржаў афармляюцца пры дапамозе прыназоўнікаў *в(в)* і *из: в Англию, из Англиі*”.

Як адзначае І. Лепешав, у часопісе “Роднае слова” (1999. № 10. С.92–94) робіцца спраба даказаць, што “словазлучэнне *на Беларусі* – нату-ральная, заканамерная адмысловая сінтаксічна канструкція ў беларускай мове”, што яна шырока выкарыстоўваецца ў сучасным нацыянальным друку і што ўжыванне ў *Беларусі замест на Беларусі* – гэта “механічнае перанясенне з рускай мовы канструкцій з прыназоўнікам *в*” (с. 4).

Каб “пастаўіць кропкі на *«і»*”, І. Лепешав звязаеца да гісторыі гэтага няпростага пытання. У прыватнасці, ён канстатуе, што “*у Статуте ВКЛ, Літоўскай метрыцы і іншых пісьмовых крыніцах нашай дзяржавы мінульных эпох прыназоўнікава-склонавыя канструкціі са значэннем “унутры чаго-небудзь” фіксу-*

I ПОШУКІ, I ЗНАХОДКІ...

юца толькі з прыназоўнікам *в* (с. 6). І далей дадае, што сполучэнне *на Беларусі ці на Белоруссии* нідзе не сустракаецца і ў 2-й палове XIX стагоддзя – ні ў творах В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, ні ў працах фалькларыстаў і этнографаў (П. Шэйна, Е. Раманава, Я. Ляцкага, І. Насовіча). Здаеца, ужо гэтага факта дастаткова, каб зрабіць выснову – прыназоўнік *на чужародны ў спалучэнні з назоўнікам Беларусь*. Аднак, як выяўляеца, крыху пазней, пасля рэвалюцыі 1905 года, у беларускіх газетах (у прыватнасці, на старонках “Нашай нівы”), якія пачалі легальна выдавацца, у творах Я. Купалы, Я. Коласа, З. Бядулі зредку сустракаецца і сполучэнне *на Беларусь*. На думку прафесара І. Лепешава, “можна з упэўненасцю сцвярджаць, што прыназоўнікава-склонавае сполучэнне “*на Беларусі з’явілася не ў жывым народным маўленні, а кніжным шляхам [вылучана намі. – В.Р.]* – пад упльвам рускіх і ўкраінскіх кніг, газет, фільмаў, радыё” (с. 6). Пра гэта сведчыць той факт, што самі ўкраінцы ў дасавецкія часы не гаварылі, што яны жывуць на Украіне (ужывалі толькі *в Украіні*). Што ж да прыназоўніка на ў лакальні-прасторавым значэнні (“унутры чаго-небудзь”), то, як пераканаўча паказвае І. Лепешав, ён харэктэрны менавіта для рускай мовы, здаўна ўжывалі ў ёй помніках, сустракаеца ён і ў мастацкіх творах XIX ст., пра што сведчыць прыведзены ў артыкуле фактычны матэрыял. Абмяжуемся толькі некалькімі прыкладамі: “*На Москве кони ржут, трубы трубят на Коломне*” (сярэдневяковая русская “Задонщина”, 1470-я гады); “*Буду царем на Москве!*” (А. Пушкін, трагедыя “Борис Годунов”), “*Царь вернулся на Москву*” (А.К. Талстой, п’еса “Смерть Іоана Грэзного”), “*Кому на Руси жить хорошо*” (назва пазмы М. Някрасава).

Робячы падагульненне, І. Лепешаў лічыць, што сполучэнне ў *Беларусі* “*усё ж пераважала ў творах наших аўтараў* (1950–2000 гг.)”. Сярод іх – Я. Брыль, П. Панчанка, В. Быкаў, Н. Гілевіч, Р. Барадулін, Г. Гарэцкі, А. Вярцінскі і інш.

У артыкуле “Паняцце «вобразніць моўных адзінак» на багатым фактычным матэрыяле абяўргаеца думка, што вобразніць з’яўляеца адной з асноўных, адметных рыс прыказкі. Як адзначае І. Лепешав, “найбольшы каэфіцыент вобразніці” маюць тъяя прыказкі, якія на фоне адпаведнага свядомага арганізованага сказа “*ўспрымаючыя як разгорнутыя метафары*”, напрыклад: *Груган гругану вока не выдзеўбе!* (“людзі, звязаныя якімі-небудзь агульнымі, звычайнай карыслівымі інтарэсамі, дзеянічаючы заадно і не здрадзяць, не зробяць кепскага адзін аднаму”); *Яблык ад яблыні недалёка падае* (“свае недахопы ці становчыя рысы дзеці пераймаючы ад бацькоў”). У “*Слоўніку беларускіх прыказак*” (Мінск: Навука і тэхніка, 2002) І. Лепешава і М. Якалцэвіч з

апісаных 1500 найбольш ужывальных прыказак на долю алегарычных, пераносных прыпадае толькі 460.

Што ж да іншых устойлівых адзінак (фразеалагізму), то вобразніць маюць толькі фразеалагічныя адзінствы – выразы з жывой унутранай формай (вобразам, які ліжыць у аснове наймення). Іх цяля 1800 (з прыкладна 7000 фразеалагізмаў, апісаных у двухтомным “*Слоўніку фразеалагізму*”; Мінск: БелЭн, 2008) І. Лепешава, напрыклад: *апусціць крылы* (“станавіцца пасённым, страчаць энергію, бадзёрасць”), *дойная карова* (“крыніца матэрыяльных даброт, якой можна несумленна карыстацца ў асабістых мэтах”), *хадзіць на задніх лапах* (“паддабрывацьца да каго-небудзь”), *паотуліць хвост* (“спалохаўшыся чаго-небудзь, станавіцца больш асцярожным, траціць самаўпэўненасць”). Таму як цалкам абгрунтаванае ўспрымаеца адмаўленне І. Лепешавым сцвярджэння, з якім сустракаемся ў адным з вучэбных дапаможнікаў для студэнтаў-філолагаў: “*большасці фразеалагізмаў уласціва вобразніць*” (с. 56).

І. Лепешаў, як гэта і належыць сапраўднаму навукоўцу, крэтычна ставіцца да некаторых недаглядаў у сваіх працах, у прыватнасці ў двухтомным “*Фразеалагічным слоўніку беларускай мовы*” (Мінск: БелЭн, 1993). Часам у гэтым слоўніку сустракаюцца недакладнасці пры падачы трывальных пар. На думку вучонага, з якой нельга не згадаціца, “*паміж вадзіць за нос і павадзіць за нос няма трывальнай судносці*”, – як няма яе і паміж дзеясловамі *вадзіць і павадзіць*” (с. 92). Тлумачыцца гэта тым, што падавадзіць за нос – гэта самастойны выраз са значэннем шматкратнасці, ён мае ў сваёй сэнсавай структуре семы (мінімальная адзінка зместу) ‘нейкі час, звычайна працяглы’ і ‘неаднаразова’: *Павадзіла партызанка тых фашысты за насы* (П. Панчанка). Гэта датычыць і шмат якіх іншых фразеалагічных адзінак. Ранейшы недакладнасці ў падачы трывальных пар дзеяслоўных фразеалагізмаў выпраўлены ў згаданым вышэй двухтомных “*Слоўніку фразеалагізму*”.

Значную навуковую каштоўнасць мае артыкул пра пахожданне прыказак. Выказаеца слушнае меркаванне, што пераважна большасць іх ўзнікла не з баек, анекдотаў і казак (як гэта часам сцвярджаеца і сення), а з індыўвідуальнага маўлення, з дыялогу. Хоць ёсць, зразумела, і выключэні. Асобныя прыказкі ўтворыны з баек, казак, песень, загадак. Напрыклад: *Каб сонца засланіць, вушэй асліных мала* (“праўду не схаваеш”) – з байкі К. Крапівы “Сава, Асёл ды Сонца”; *Зрога ўсяго многа* (гаворыцца пра вялікае мнóstva ўсялякай усячыны) – з аднайменнай беларускай народнай казкі; *З мілым з любым* (з бацькам у будане (“з любым чалавеком усюды добра, нават у цяжкіх умовах”)) – з рускай народнай песні на словы

пазы Н.М. Ібрагімава; *Сам худ, а галава з пуд* (пра разумнага чалавека) – прыказка склалася на аснове такой самай загадкі пра бязмен.

Цікавасць выклікаюць найперш свямоўныя (уласна-беларускія) прыказкі. Вось адзін з узору поўнага іх апісання. *Дай божа, каб усё было гожа, а што нягожа – не дай божка*. Уласна беларуская. Ужыванца як застолы тост або як налепаша пажаданне каму-небудзь. – *З потам прыйшла хвароба, з потам хай пойдзе, – шаптала маці, – пральца на зялёную траву, на чистую расу...* *Дай божа, каб усё было гожа, а што нягожа – не дай божка...* (В. Шырко).

Прыказка пабудавана паводле прыёму сінтаксічнай паралізму, супрацьпастаўлення аднакаранёвых, але антантамічных слоў (*гожа, нягожа*) і двух сэнсава супрацьлеглых выклічнікаў выразаў: *дай божа* – выказванне пажадання чаго-небудзь і *не дай божа* – выказванне засцярогі ад чаго-небудзь непажаданага.

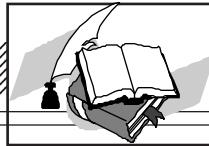
Заслугоўвае ўвагу артыкул, у якім падаюцца ўласна-беларускія прыказкі, аўтарства якіх вядомае: называеца іх стваральнік, твор, з якога выказ пачаў сваё жыццё, значэнне, ужыванне. Напрыклад: *Дум не скучеш ланцугам!* (“мысленне, думкі чалавека не могуць быць падупадныя каму-небудзь”)- з пазмы Я. Купалы “Курган”; *Забілі, а гуку многа нарабілі* (“хочь вынікі і нязначныя, але водголос ад якіх-небудз дзеяння вялікі”)- з пазмы Я. Коласа “Новая зямля”; *Кіраваць то ты кіруй, ды не вельмі тузай* (ужыванца з нездавальненнем да тых кіраўнікоў, якія нададаю любіць указаваць, камандаваць) – з верша К. Крапівы “Едзе крэтык малады”; *Назад не прыйдзе хвяля тая, што з быстрай рэчкай уплывае* (“нельга вярнуць ці паўтарыць тое, што прайшло, што было ў мінульым”) – з пазмы Я. Коласа “Новая зямля”; *Няма таго, што раны было* (гаворыцца пра адсутнасць, непаўторыць ці нават забыць); *Камандаваць* – з верша К. Крапівы “Заява”.

Дарэчы, і цяля 120 фразеалагізмаў (як уласна беларускіх, так і запазычаных ці скалькаваных з іншых моў) утварылася ў выніку фразеалагізациі крылатых выразаў, аўтарства якіх вядомае. Абмяжуемся некаторымі ўласна-беларускімі фразеалагізмамі: *Асадзі назад!* (‘прач! – як патрабаванне пазбавіцца ад каго-небудз’) – з аднайменнага верша Я. Коласа; *Жаба ў калініне* (‘нікчэмнасць, асуджанне на пагібел’); *Людзьмі звация* (‘быць вольнымі, шчасливымі’) – з верша Я. Купалы “А хто там ідзе?”; *Ружовы туман* (‘стан ілюзорнага, талітарна-савецкага ўспрымання рэчайнасці’) – з аднайменнага апавядання В. Быкава; *Як дзядзька ў Вільні* (‘збінятэжана,

што не пазналі сваіх насы, даюць бярозавай кашы’). Такім чынам, гэта прыказка, вышыяшы за межы аўтарскага (крапівоўскага) тэксту, заняла годнае месца (як паўнацінная прыказка) у названым вышэй “*Тлумачальным слоўніку прыказак*”.

Не засталіся па-за ўвагай таленавітага даследчыка пытанні культуры мовы і маўлення, якім ён прысвяціў некалькі дапаможнікаў і не адзін дзесятак артыкулаў. Так, у артыкуле “*Унікальны...*” паказаў, што неадзэрчнае, недакладнае ўжыванне гэтага слова. Не толькі ў перыядычным друку, але (што яшчэ горш) у навуковых і навучальных выданіях. Напрыклад, у вучэбным дапаможніку для студэнтаў-філолагаў “*Сучасная беларуская мова: фразеалогія*” (2010) слова *ўнікальны* ўжыванца, паводле падлікаў І. Лепешава, 21 раз, прычым у дачыненні да “*ўсіх фразеалагізмаў агулам, а не да асобнага, пэўнага выразу, пры якім* (напрыклад, *малоч* не падсяваючы – *пустасловіць*; *грушы на вярбе* – *недарэчнасць, несусвеціца*) сапраўды, асабліва калі ўпершыню пачуеш, можна сказаць, што ён унікальны” (с. 174).

Вядома, што назоўнік пункту “*Тлумачальным слоўніку беларускай мовы*” (т. 4, с. 519) ва ўсіх сямі значэннях ужыванца ў родным склоне з канчаткам *-а*. У складзе ж фразеалагізма з пункту *гледжання* (погляду), пададзенага ў гэтым слоўніку, даўніца і трывала замацаваўся канчатак *-у*. Аднак у некаторых перыядычных выданіях апошніх двух гадоў пачалі парушаць усталіваную норму – ужыв

125 гадоў з дня нараджэння Янкі Пазьняка

Янка Пазьняк (26 лютага 1887, мястечка Суботнікі Лідскага павету Віленскай губерні, цяпер Іўеўскі раён Гарадзенскай вобласці — пасля каstryчніка 1939, НКУС, Менск) — беларускі грамадска-культурны дзеяч, выдавец і публіцыст. Дзед беларускага палітыка і грамадскага дзеяча Зянона Пазьняка.

Паходзіў з сялянскай

сям'і беларусаў-каталікоў: бацькі — Аляксандар і Ганна (з роду Тучкоўскіх) Пазьнякі.

Атрымаў агульную сярэднюю і музичную адукцыю. Рана далучыўся да беларускага руху. У 1909—1912 гадах браў удзел у працы беларускіх хрысціянска-асветніцкіх гурткоў. У 1913—1915 гадах разам з А. Бычкоўскім, Б. Пачопкам і А. Лявіцкім (Ядвігіным Ш.) выдаваў віленскую газету «Bielarus». Служыў арганістам у Лаварышках каля Вільні, у касцёле Святога Яна ў Вільні (1918—1920).

З 1917 году актыўна ўдзельнічаў у беларускім хрысціянска-дэмакратычным руху. Быў з 1928 году сакратаром Прэзыдыуму ЦК Беларускага хрысціянска-дэмакратыі, з 1936 году — старшынём Прэзыдыуму Беларускага народнага аб'яднання. Арганізоўваў на вёсцы беларускія мастацкія калектывы, рупіўся

пра адкрыццё беларускіх школаў. У 1928—1936 гадах рэдагаваў газету «Bielaruskaja krywnica». З пачатку 1930-х гадоў — старшыня Віленскага Беларускага нацыянальнага камітэту. За рэдактарска-публіцыстычную і палітычную дзеянасць пераследаваўсяпольскімі ўладамі Віленшчыны. Некалькі месяцаў правёў у вязніцы, штрафаваўся. Напрыканцы 1938 году, у звязку з закрыццём газеты «Bieiaruskaja krywnica», рэдактар часопіса «Хрысціянская думка».

З прыходам у Заходнюю Беларусь савецкіх войскі ў верасні-каstryчніку 1939 году арыштаваны органамі НКУС, вывезены з Вільні і неўзабаве расстраляны. Друкаваўся з 1920 году. Аўтар шматлікіх артыкулаў пра палітычнае, рэлігійнае, культурнае жыццё Заходнія Беларусі, пра падзеі ў свеце. Пісаў вершы, апавяданні.

Сустрэча ў Магілёве

26 сакавіка старшыня ТБМ Алег Трусаў наведаў Магілёў у межах выканання праекта “Захаванне культурнай спадчыны праз удзел у краязнаўчай дзеянасці”. З дапамогай Магілёўскай гарадской арганізацыі ТБМ і Магілёўскага абласнога музея імя Раманава ў памяшканні музея адбылася сустрэча, прысвечаная 100-м угодкам з дня нараджэння магілёўскага краязнаўца Іероніма Філіповіча. На сустрэчы выступілі кандыдаты гістарычных науک Iгар Пушкін і Аляксандар Агееў, якія расказалі пра гісторыю краязнаўчага руху ў г. Магілёве. Сп. Агееў паказаў унікальныя дакументы, звязаныя з магілёўскім рухам у падтрымку БНР, знойдзеныя ім нядёўна ў ві-

ленскіх архівах. Напрыканцы сустрэчы быў паказаны фільм, прысвечаны гісторыі рэстаўрацыі беларускіх помнікаў архітэктуры, зняты супрацоўнікамі тэлеканала АНТ. Таксама быў распаўсюджаны ка-

лэндары з выявамі выбітных помнікаў архітэктуры г. Магілёва і нумары газеты “Наша слова”.

Наши. кар.

70 гадоў Джыму Дынглі

Аляксандрам Надсанам. Тады, у 1965 годзе, скончыўшы Кембрыдзкі ўніверсітэт, ён працаў асістэнтам у аддзяленні славістыкі бібліятэкі Брытанскага музея. Ад айца Аляксандра малады навуковец упершыню пачуў пра Вялікую Кітайскую Літоўскую і пра то, што першым усходнеславянскім друкаром быў не Іван Фёдарав, як вучылі яго ў Кембрыдзжу, а невядомы яму дагэтуль Францішак Скарына.

Ад таго моманту Дынглі пачаў шукаць крыніцы па гісторыі Беларусі і паступова адкрыў для сябе новы свет. Эта заштокаўленасць беларускай тэматыкай застанецца з ім на дойгі гады.

У 70-я Джым Дынглі ўзначаліў Англа-беларускае таварыства і стаўся рэдактарам Journal of Byelorussian Studies.

У сярэдзіне 1970-х Джым стаў сакратаром рады бібліятэкі імя Францішка Скарыны ў Лондане і з'яўляеца ім дагэтуль.

На полацкай канферэнцыі ў гонар 500-годдзя Скарыны, Дынглі пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай Элай, таксама філолагам.

Цяпер Джым з Элаю жывуць у маiestчку Маргейт на ўсходзе Англіі, і маюць дзвюх дарослых дачок. Алена — студэнтка-першакурсніца, вывучае ангельскую літаратуру і філософію, Аляксандра — сканчае школу. Зусім нядаўна Аляксандра пачала гаваіць па-беларуску.

Нядыўна Джым Дынглі скончыў пераклад кнігі Уладзіміра Арлова «Краіна Беларусь» на англійскую мову.

Памажы яму, Божа!

Вішуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў красавіку

Абакунчык Галіна
Абрамовіч Віталь Мар'ян.
Адынец Сяргей
Аксак Валянціна Іванаўна
Аляхновіч Андрэй Пятровіч
Анацка Дзмітры Юр'евіч
Андрэнка Таццяна Пятр.
Апяцнёна Мікалай Мікалаев.
Арлоў Сяргей Аляксеевіч
Астапенка Аляксандар
Астапеня Рыгор Яўгенавіч
Астраўцоў Сяргей Аляксан.
Атрашэнка Сяргей Нікіфар.
Багдановіч Юры Уладзімір.
Балушўская Ірына
Барскі Віктар Яўгенавіч
Барысевіч Даніла Андрэевіч
Басяковіч Аліна
Болтак Аляксандар
Брылескія Наталля Міхайл.
Будай Людміла
Бульянкова Яніна
Бухоўская Яніна
Быль Віталь Анатольевіч
Вайцеховіч Зінаіда Афанас.
Вайцеховіч Эдуард Антон.
Вайцяховіч Марыя
Вакар Людміла Уладзіміраўна
Валадзько Вадзім Пятровіч
Валахановіч Анатоль Іосіф.
Вальнец Алена
Варган Віталь
Васільёў Павел Аляксеевіч
Ваўкаўец Яўген
Вераб'ёў Віталь
Войкель Павел Анатольевіч
Вярбуская Ірына
Вячорка Ірына Паладзеўна
Гагалінская Людміла
Гапановіч Іван
Гарадовіч Ала Леанідаўна
Гарэлікава Тамара Пятроўна
Гасюк Марына
Гладкая Анастасія Мікал.
Гоеўская Алеся
Грыгаркевіч Вадзім Юр'евіч
Грыневецкая Надзея Канст.
Грыневіцкі Юры Анатол.
Данільчанка Іна Уладзімір.
Дарафеевіч Ганіна
Даўгаšэй Галіна Аляксандар.
Дземіденка Анастасія Алякс.
Дзенісевіч Ніна
Дзінгілеўскі Віталь Віктар.
Дзяцячоў Алег Уладзіміравіч
Дзяబёла Алена Віктараўна
Дзягілевіч Галіна
Доўкша Ірына
Драйлік Алена Уладзіміраўна
Дубіцкая Сцяпаніда
Дулько Вольга
Дундалевіч Людміла
Ельшэвіч Ірына

Ермаловіч Канстанцін Уладз.
Завадская Алена Міхайлаўна
Занкевіч Вольга
Захарэвіч Алена Міхайлаўна
Зіноўева Святлана
Іванова Ніна
Ільніцкі Кірыла
Ічӯніца Таццяна Сяргеевна
Казловіч Алена
Камлюк Алеся Антонавіч
Канановіч Аляксандар
Караленя Жанна Сямёнаўна
Карповіч Алеся Аляксандар.
Касая Ганна
Касяньчык Святлана Васіл.
Кацэвіч Ірына Мікалаеўна
Качан Алена Станіславаўна
Кашалькова Марыя Якаўл.
Кашэль Кастусь
Кез Andrэй Леанідавіч
Краснаслэскі Дзяніс
Красюк Фёдар
Крэцкі Віталь
Кузьміна Дар'я Міхайлаўна
Кузьняцоў Канстанцін Канст.
Кулак Віктар Уладзіміравіч
Кулаковіч Уладзімір Уладзім.
Кульбака Аляксандар Пятр.
Курачыцкі Андрэй
Кусінкова Любоў Яўгенаўна
Лавіцкі Мікола Емельянавіч
Латушка Раман Андрэевіч
Леановіч Аляксандра
Леванцэвіч Лена Васільевна
Лічко Уладзімір Яўгенавіч
Лука Алена Вячаславаўна
Лысая Наталля
Львова Ганна Леанідаўна
Ляхоцкая Алена
Ляшчоў Віктар
Макарэвіч Пётр Рыгоравіч
Максімовіч Кацярына
Малец Надзея
Малічэўскі Павал Віктараўіч
Мамантава Любоў
Манко Алеся
Марачкіна Ірына Леанідаўна
Марозава Наталля Анатол.
Марчук Дзмітры Іванавіч
Маслюкоў Тэльман Віктар.
Мацвеева Ганна
Мельнікова Ала
Міцкевіч Вольга Уладзімір.
Міцынская Валянціна Алякс.
Несцяровіч Антаніна Андр.
Пазнуха Васіліса Міхайл.
Паклонская Людміла
Панкоў С.А.
Папоў Ігар Селіўёрставіч
Парэчына Зінаіда Паўлаўна
Плахатнік Святлана Паўл.
Пракаповіч Георг Дзмітр.

Пушкіна Яніна
Пішанічны Юры
Пяткевіч Дзяніс
Пятоўская Лізавета
Райчонак Ада Эльеўна
Рудакоў Алег Васільевіч
Русецкі Сяргей Васільевіч
Савельева Таццяна Анатол.
Савіч Валер Уладзіміравіч
Сагановіч Ларыса Уладзімір.
Саладкевіч Ганна Міхайлаўна
Санько Яна Сяргеевна
Сацута Іван Уладзіміравіч
Селуяна娃 Ала
Сівук Кацярына
Сідараў Сяргей
Сільнова Людміла Данілаўна
Сіўковіч Валянціна Мікал.
Скідан Аляксандар Пятровіч
Соркіна Іна Валер'еўна
Станіславенка Ганна Рыгор.
Статкевіч Андрэй Ігаравіч
Сташулёнак Іван Іванавіч
Стрыжак Андрэй Сяргеевіч
Сулецкая Ніна Андрэевна
Сцянуц Валянціна Андрэевна
Сцяко Таццяна Сяргеевна
Таболіч Алена Уладзіміраўна
Тарарака Алена
Труноў Віктар Іванавіч
Тушынскі Дзяніс Міхайлавіч
Усціновіч Юры
Федуковіч Вольга Мікал.
Філіпчанка Дзяніс Уладзімір.
Фінагенаў Антон Аляксандр.
Фурс Антон Вікторавіч
Фясенка Іван Іванавіч
Хаданёнак Марыя Іванаўна
Хадаровіч Ганна Уладзімір.
Хлапянюк Наталля Андр.
Царук Юлія
Целеш Лявонці Сцяпанавіч
Цехановіч Зміцер
Цярохін Уладзімір Станіслав.
Цярэшкіна Васіль Йегенавіч
Чаеўская Ала Канстанцінаўна
Чарняўская Святлана Сярг.
Чарткоў Алег Алегавіч
Чырэц Дзмітры Аркадзьев.
Шапялевіч Валянціна Рыгор.
Шаўра Юры Міхайлавіч
Шайцоў Раман Ігаравіч
Шашкель Ніка Пятроўна
Шруб Васіль Ануфрыяўіч
Шук Надзея
Шут Павел Васільевіч
Шчукін Міхайл Уладзіміравіч
Шчыракова Ларыса
Яблонскі Зміцер Міхайлавіч
Яловік Павел Ірэнішавіч
Яфімовіч Юлія Паўлаўна
Яцэнка Вольга

Згодна з даследаваннямі заснавальніка краевай археалогії, жыхара Начы Вандаліна Шукевіча, людзі тут жылі ужо 4–4,5 тысячи гадоў таму. У ваколіцах Начы ім былі знайдзены шматлікія могільнікі, стаянкі і прылады стара жытнасці.

У пісьмовых кръніцах Нача упершыню згадваецца на пачатку XVI ст. У 1517 г. Нача –айчызна ўласнасць Венселя Станьковіча і Марціна Радзівілавіча, якую яны потым прадалі баярыну Радуньскага павету Шымку Міктавічу. З 1526 г. уласнасць Януша і Марыі Касцевіч.

Першы касцёл Бязгрэшнага зачачця ў Начы быў пабудаваны Марыяй, у той час ужо ўдавой Януша Касцевіча, дзедзічкай на Вагруве (у Падлескім ваяводстве) і асвечаны 29 снежня 1529 г. Касцёл быў пабудаваны для зручнасці жыхароў Начы, якія да гэтага былі прыпісаны да касцёла вёскі Дубічы. Фундатарка прыпісала да касцёла кавалак зямлі для плябаніі, сенажаці калі Начы і Раклішак пры дарозе на Араны, лес пры Радуньскай дарозе, 7 сялян з зямлём, 2 сяляніны без зямлі. (Kurczewski J. Biskupstwo Wileckie. Wilno, 1912. S. 212–213.)

У куце бутавай агароджы ў 1832 г. паставлена 3-х

стыйлі ракако, у срэбных шатах знаходзіцца абрэз Панны Марыі з дзіцем (фігура стаіць на зямным шары ў атачэнні анёлаў). Гэты абрэз трапіў у Начу ў XVII ст. Пасля скасавання касцёла ў Дубічах у 1869 г. і пераносу ўсёй касцельнай рухомасці ў Начу, абрэз Панны Марыі быў змешчаны ў вялікім алтары над фігурай Ісуса.

Парафія мела філію ў Дубічах і Марцінканцах, а так же дапаможныя капліцы у Рудні і Чаплішках, дзе набажэнствы адпраўляліся па святых. Капліцу ў Рудні фундаваў лідскі падкаморы Францішак Александровіч у час, калі вадаў Канічскім старостам, капліца мела сталага ксяндза, але ўжо ў 1804 г. набажэнствы ў гэтай капліцы не праводзіліся, бо новы гаспадар Рудні граф Людвік Тышкевіч не добраў пра падтрымку капліцы. Да таго часу прыйшла ў занядаб і капліца ў Чаплішках. (Szukiewicz Wandalin. Stary kościółek w Naczy // Kuryer Litewski № 152 – 1910.)

У куце бутавай агароджы ў 1832 г. паставлена 3-х

вую плябанію, крытую гонтай, будынак якой захаваўся да нашага часу.

Хутка новы павялічаны драўляны касцёл стаў замалым для парафіі, таму ў 1900–1910 г. ксёндз – пробашч Адам Сакалоўскі пабудаваў новы мураваны касцёл, які з'яўляецца помнікам неаготыкі і мадэрну. Калі ўлады далі дазвол на пабудову касцёла невядома, але Віленская рымска-каталіцкая кансісторыя дазволіла будаўцам новы мураваны касцёл ўказам ад 21 красавіка 1900 года за № 3051. 15 жніўня 1900 г. быў закладзены і асвечаны ксяндзом Карапелем Любяніком (прафесар Віленскай Духоўнай Семінарыі) закладны камень. Па успамінам парафіян будоўлі кіраваў адзін майстар і пры ім было некалькі парафіян, якія падавалі цэглу і рошчыну. Імя гэтага майстра не захавалася ў памяці. Цэгла для будоўлі выраблялася на спецыяльна арганізаванай для гэтай мэты цагельні пры касцёле. Прычым, паводле традыцыйнай для амаль усіх знакамітых будоўляў Беларусі легенд, касцёл быў збудаваны ў 1900–1910 гг.

Неагатычны касцёл і магіла Теадора Нарбута перед ім

юца крыжамі. Касцёл мае 3 нефы – галоўны і 2 бакавыя. (Кулагін А.М. Каталіцкія храмы. Мінск. 2008. С. 256.) У кожным бакавым нефе знаходзіцца па 2 спавядальні. У правым нефе касцёла знаходзіцца грот Маці Божай Лурдской. У канцы бакавых нефаў знаходзіцца алтары. Алтары ў раманскім стылі фундаваны ў 1933 г. Элеонай Ізварцэвіч. На ўзвышенні з двух 2 прыступак знаходзіцца галоўны алтар у гатычным стылі. У верхній частцы галоўнага алтара ёсьць абрэз Прасвятой Дзевы Марыі Святога Зачачця, які застаўся са старога касцёла. Крыху ніжэй змешчана скульптура Пана Езуса ў рост чалавека, у белым убрannі, якая была

прывезена і ўсталявана у 1915 г. у дзень Св. Апосталаў Пятра і Паўла. Скульптура зроблена ў віленскай майстэрні ў знакамітага скульптара і архітэктара Антона Вігульскага (1877–1919, Antoni Wiwulski, найбольш вядомыя працы мастака гэта капліца ў Шылуве, помнік “Тры крыжы” (1916 г.) у Вільні, пачаты ў 1913 г., але не завершаны касцёл Сэрца Езуза ў Вільні – першы ў Літве сакральны будынак з жалезабетону. Па яго праекту быў выраблены драўляны крыж, устаноўлены на Замкавай гары ў Вільні, непадалёк ад вежы Гедзіміна, на месцы, дзе ў 1916 г. быў выяўлены парэшткі пакараных па загадзе Мураўёва – вешальніка удзельнікаў

паўстання 1863 г.). Скульптура выкананая Вігульскім засланіеца абрэзом св. Юрыя Пакутніка (на матэрыялах Мікалевіч H.).

Другі раз касцёл быў асвечаны арцыбіскупам Рамуальдам Ялбжыкоўскім 26 красавіка 1927 г.

Вандалін Шукевіч апісвае ўмовы ў якіх існаваў касцёл у Начы (Szukiewicz Wandalin. Stary kościółek w Naczy // Kuryer Litewski № 152 – 1910.). У часы ксяндза Кручэускага і адразу пасля яго парафія мела трохі больш за 4 000 парафіян. Потым лічба парафіян паменшылася да 2 700, так сказалася ваеннае ліхалеце якое спустишыла край у канцы XVIII – пачатку XIX ст. У апісаннях касцёла у той час, заўжды наракаецца на спусташэнне парафіі і нэндзны стан будынка. Рамонты рабіліся за асабістыя гроши прафесара і парафіяне рабілі вельмі малы ўнёскі на утрыманне храма. З візітацый касцёла бачна, што і прафесары не заўжды маглі выдаткоўваць гроши, хоць і валодалі добрымі фальваркам (10 валок) з сялянамі.

На пачатку 20 ст., падчас пабудовы мураванага касцёла парафія складалася ўжо з 7 000 чалавек і новая дасканалая святыня ў асноўным была пабудавана за іх складкі (Шукевіч піша пра кошт новага касцёла ў некалькі дзесяткаў тысяч рублёў).

Падчас будовы новага касцёла, частка нацкай парафіі была далучана да новаўтворанай Калесніцкай парафіі, дзе таксама будаваўся новы касцёл на гроши парафіян. І акрамя таго у той жа час было вырашана аднавіць святыню ў Дубічах, і гэта таксама рабілася са мімі парафіянамі.

Жыхары некаторых вёсак, запісаных за Дубічамі, вырашылі, што ім далёка хадзіць да касцёла і пастанавілі прасіць дазвол на пабудову касцёла ў вёсцы Рудня. Пасля атрымання дазволу, за гроши парафіян тут быў пабудаваны чацвёрты касцёл. Дзяля гэтага ў Рудню за некалькі сотняў рублёў быў куплены стары драўляны касцёл з Начы. Сучаснікі заўважалі, што дрэва захавалася так добра, як быццам паслужыла ўсаго некалькі гадоў.

Такім чынам эканамічны пад'ём канца XIX – пачатку XX ст. дазволіў самім парафіянам амаль адначасова пабудаваць чатыры касцёлы.

У касцельнай агароджы знаходзіцца магіла гісторыка Теадора Нарбута, паўстанца 1863–64 гг., Ежы Готаўта і Паўла Дабуловіча – ксяндзоў якія служылі ў Начы. У 2009 г. святкавалася стагоддзе касцёла і 480 год нацкай парафіі.

Стары драўляны касцёл у Начы пабудаваны ў XVIII ст.

Пасля 1559 г. Нача належала Кішкам і Радзівілам. Пасля 1631 г. тут насяляюць татары, нашчадкі якіх і па сённяшні дзень жывуць у суседніх вёсці Некрашунцы. З 1690 г. маёнтак з'яўляецца ўласнасцю Людвіка Даўгірда.

Наступны драўляны касцёл Ушэсця Найсвяцейшай Дзевы Марыі пабудаваў за свой кошт прафесар у Начы ксёндз Юзаф Курчэўскі ў 1750 г. Касцёл пабудаваны ў традыцыях народнага дойлідства з рысамі барока. Першапачаткова ён быў вельмі невялікім – 18 метраў у даўжыні і 10 метраў у шырыні, меў неф працягласцю 14 м. Касцёл быў збудаваны у форме крижка, з паўкруглай апсідай і дзвюма вежамі. Прэсбітэрый ад нефа аддзяляў бэлька з крыжамі. У 1860-х гадах прафесар ксёндз Ежы Готаўт і вікарый Дамінік Готаўт пераробілі касцёл павялічыўшы неф касцёла да 28 метраў у даўжыні. Былі пабудаваны некалькі пабудоў калі касцёла. Менавіта на дзеянасць ксяндзоў Готаўтаў прыпалі гады паўстання 1863–1864 гг., калі іх парафіянін Людвік Нарбут кіраваў паўстаннем на Лідчыне.

Прыкладна з 1872 г. прафесар касцёла стаў Адам Сакалоўскі. Ен кіраваў парафіяй да 1909 г. У 1891 г. з саўнавага драўга на каменным фундаменце ён пабудаваў но-

для трываласці да рошчыны з якой рабілася цэгла дадаваліся яйкі. На зіму, каб не патрэскаці ад марозу, недабудаваныя сцены касцёла прыкрываліся саломай а будоўля спынялася. Калі сцены павялічыліся на значную вышыню, цэглу і рошчыну прыносілі па спецыяльных прыступках. (Па матэрыялах Мікалевіч H.)

Новы касцёл быў асвечаны у 1910 г. Гэты сучасны касцёл з'яўляецца трохнефавай, 2-х вежавай базілікай з 5-ці граннай апсідай і бакавымі сакрыстыямі, пакрыты цынкаванай бляхай. Вежы ўносяцца на вышыню 33 м., заканчва-

Магіла удзельніка паўстання 1863–64 гг.

Загадка “Пагоні” Слуцкага збройнага чыну

У бальшыні ўсе, хто цікавіца нашай Беларускай гісторыяй, ведаюць, разумеюць і ганарацца сімвалічным знакам “Пагоні”. Адны з іх лічаць, што досьць дасканала яе ведаюць, а іншыя сцвярджуюць, што мы спасціглі толькі яе сярэдзіну, а не выток, умоўна кажучы. Зараз гэтай тэмэ прысвечана даволі розных матэрываляў, у тым ліку і з прэтэнзіяй на выключную вычэрпнасць. Магчыма яно і так, але тэма гэтага артыкула – часткова спасцігнушы выкарыстанне гэтага сімвала нашымі прашчурамі ў лёсавызначальныя часіны і гісторыя стварэння аднаго з іх. У пры-

ватнасці маю увагу, як мастака, прывабіла выява “Пагоні”, якая, як пазней стала вядома, яшчэ ў 1920 годзе належала слуцкім змагарам.

Упершыню выяву гэтай “Пагоні” я убачыў на кватэры вядомага нашага паэта і паліткатаражаніна, незабыўнага Сяргея Новіка-Пяяна. Тады, пры яго жыцці, гэта быў сапраўдны музей, дзе ўсе было гісторый і сведчыла аб нашай неўміручасці, дзе ён уласна быў яе першым экспанатам і экспурсаводам. Там яна вісела побач з графічным партрэтам Адама Міцкевіча выкананым самім гаспадаром. У той час, пранікшыся асобай гэтага ты-

кае захапленне і асалоду ад высокамайстэрскага выканання, дзе і вышыўка гладдзю, і бісер, і срэбна-металічныя бляшкі укладзены з бездакорнай даждыннасцю, ўсё гэта, утвараючы супаднае цэлае, бяспрэчна з'яўляецца шэдэўрам.

Чым больш ён мне падабаўся, tym цікавейшым рабіўся пошук аўтара такога экспрэсіўнага, дынамічнага мальонка, бо сама вышыўальщица, нават калі была і не адна, гэткае не рэалізуе. Дзеля такой мэты патрэбны добра дасведчаны ў мастакім штукарстве майстры, надзелены нацыянальной свядомасцю і гардам.

Спадзяюся, што з маймеркаваннем пагодзіца кожны, хто добра дасведчаны ў творчасці непараўнальнага Язэпа Драздовіча і фотахронікай ягонага жыцця. Так на некалькіх фотаздымках, віленскага перыяду яго жыцця, трапляе бачыць створаную ім выяву Пагоні дзе шмат якія дэталі пазней былі скарыстаны і ўдасканалены для стварэння паўстанцкай. Аналагічную інтэрпрэтацыю некаторых элементаў гэтай выявы можна назіраць і ў ягоных жывапісных творах. Усё азначанае сведчыць аб тым, што вызначаны твор быў цалкам падудынны і ўласцівы толькі гэтому майстру.

Калі ў 1991 годзе, у Менскім грамадска-асветніцкім клубе “Спадчына” узімка неабходнасць мець сваю харугву, і мне было запрапанавана стварыць яе, я, усведамляючы дзейнасць клуба,

мо праз 2 ці 3, у гісторычнай краязнаўчым музеі Беларусі была арганізавана фотавыстаўпа па Слуцкім збройным чыне з выкарыстаннем рарытэтнага перыяду. Час быў адліжны і ідэямі Адраджэння былі прасякнуты ўсе, хто не ляіві, не манкурт ці не герастрат. Хоць і існавала яшчэ якое ні ёсць цэнзурнае абмежаванне ды разам з гэтым, актыўна ўтвараліся і музычныя канцэрты адпаведнага зместу, і ўсебеларускія мастакі і фотавыстаўвы, публікавалася і карыстаўліся попытам, шмат наўкувага-гісторичнага, мастакі ды іншай адраджэнскай літаратуры. Якім было маё здзіўленне і ўражанне, калі на адным са здымкаў, побач з постацямі трох чалавек, вісё разгорнуты штандар слуцкіх стральцоў Беларускай Народнай Рэспублікі з выявай у цэнтры, да болю знаёмай Пагоні.

Пазней, усе мае спробы адшукаць між імі хоць якую павязь, нічога не далі. Нават вядомая паэтика і палітвязень Надзея Дземідовіч, якая была блізка знаёмая са спадаром Новікам-Пяяном, ведала шмат якія ягоныя жыццёвые варункі, нічога істотнага тут высыяліць не здолела. Але ж зазначыла, што быццам акурат такую, памерам 70x50 см яна бачыла ў ягоным беларускім музеі ў Слоніме. Узгадавала як калісці і сама зрабіла з яе мальонак, за што потым вясмі-класніцай паплацілася 25 гадамі савецкіх канцлагераў. Як бачна і апрычнікі ад антыбеларускіх органаў вельмі высока цанілі і

скам чырвоных і перад іх прыходам, сцяг быў уратаваны хутчэй за ўсё тымі, хто шчыраваў над яго стварэннем. Затым, з мэтай захавання яго, была выдалена цэнтральная частка і перададзеная ўсё-і ўсіхвяднаму спадару Новіку-Пяяну. Пазней, калі ўжо над Домам Ураду гойдаўся бел-чырвона-белы сцяг і зіхцела выява нескаронай Пагоні, ён, узгадваючы свой пройдзены жыццёвымі шляхам, быў невычэрпна шчаслівы і шчыра прызнаваўся, што такога відовішча ён не бачыў і ў сне і ўспрымае яго зараз як дарунак Божы.

P.S. Згодна са звесткамі Вікіпедыі стала вядома, што: «Напрыканцы снежня 1920 паўстанцы Першага Слуцкага палка атрымалі свой сцяг, які каштаваў 156 000 марак. Яго ахвяравалі палку беларускім патрыёткам Гародні.

Сцяг быў залацістага колеру. 2 метры даўжыні і 1 метар ушыркі. Пасярэдзіне Пагоня каля 45 см а навокал надпіс «1-шы Слуцкі полк Беларускай Народнай Рэспублікі».

Сцяг жаўнеры палка мелі з сабою, калі знаходзіліся ў польскіх лагерах для вясеннапалонных. Пасля яго забраў з сабою камандзір палка Антон Сокал-Кутылоўскі.

Ён перахоўваў сцяг да 1931 году пакуль пад час вобшку польская паліцыя не знайшла яго і не канфіскавала.

Да таго Сокал-Кутылоўскі ўлетку 1921 году хацеў перадаць на перахаванне сцяг

Фрагмент аднаго сцяга Слуцкага збройнага чыну

Аверсны бок экспаната з архіву С. Новіка-Пяяна Дзяржаўнага музея беларускай літаратуры

Фрагмент фотаздымка Язэпа Драздовіча з радашковіцкай гімназіі 1926-27 гг.

Сяргей Новік-Пяяун. “Песня выгнанніка”, 1991 г. 120x140 см.

даволі хутка ўсе выканалі. Цэнтральнае месца там, як і належала, займала тая самая Пагоня, запазычаная ад сп. Новіка-Пяяна. Гэты самы эталон потым быў выкарыстаны і для стварэння Граматы, і для іншых клубных ушанаванняў.

Крыху пазней, гадоў

разумелі вартасць гэтага сімвала ў Адраджэнні і стварэнні нацыянальнай дзяржавы, тым больш, што ім там нічога добрага не свяціла.

Урэшце я прыйшоў да высновы, што як толькі паўстанне было задушана непараўнаныя пераўзыходзячым вой-

Пінска-Наваградскому япіскапу Панцеляймону, які жыў на той час у Наваградку. Але апошні адмовіўся браць: «

Урэшце,... рабіце высновы самастойна! Слова за дасціпнымі даследчыкамі.

Мастак

Алесь Цыркуноў.

Юбілей мастачкі

28 сакавіка 2012 года ў філіяле Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь “Гасцёўня Уладзіслава Галубка” адбылося адкрыццё выставы “Свет лялечнага тэатра”, прымеркаванай да юбілею мастака Фамінай Аліны Рыгораўны.

На выставе паказаны экспанаты фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь і музея Дзяржаўнага тэатра лялек: лялькі, эскізы, макеты дэкарацый, афішы, бутафорыя.

Фаміна Аліна Рыгораўна з 1962 года працавала мастаком-пастаноўшчыкам, а ў 1975-1988 гг. - галоўным мастаком Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек.

З'яўлялася мастакім кірауніком курса “Мастак тэатра лялек” у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Для творчай практикі Фамінай А.Р. характэрны жанравая і стылістычная разнастайнасць, пошук новых візуальных мастацкіх сродкаў сцэнічнага ўвасаблення.

Асабліва месца ў яе дзейнасці займае афармленне пастастановак паводле твораў беларускіх аўтараў: “Дзед і жораў” В. Вольскага, “Дзякую, вялікі дзякую!” і “Сказкі тваё імя, салдат” А. Вярцінскага, “Сымон-музыка” Я. Коласа, “Цар Ірад” Г. Барышава ў Беларускім дзяржаўным тэатры лялек і “Рыгорка - ясная зорка” А. Вярцінскага ў Люблянскім тэатры лялек (Славенія).

Спектаклі Фамінай А.Р. адметны высокім мастацкім уздоўжнем і арыгінальным падыходам да трактоўкі літаратурнай першакрыніцы. Выкананыя паводле эскізаў Фамінай А.Р. лялькі і дэкарацыі адразніваюцца тонкасцю і вытанчанасцю формаў, арыгінальнасцю, яркасцю і лаканічнасцю.

У Беларусі выдатнае майстэрства Фамінай А.Р. у 1988 годзе было адзначана званнем заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР, а ў 1992 годзе - прэмія імя Л. Мазалеўскага.

На мерапрыемстве выступілі: Яўген Клімакоў, Уладзімір Чарнышоў, Валеры Рачкоўскі, Зміцер Мочаў. Было адзначана, што 27 сакавіка Аліна Рыгораўна была ўзнагароджана найвышэйшым прызам ГА “БСТД” - “Крышталны анёлак”.

Аляксей Шалахоўскі.

Хто ты, Жан Содзель?

У леташнім жніўні на тэлевізійным экране БТ у пра-граме інфармацыйнага вяшчання АТН з'явіўся-засвяціўся малады, вельмі актыўны, эмацыйны малады чалавек. Ён зайнтрыгаваў тэлевізійнага гле-дача не толькі сваёй эфірнай актыўнасцю, але і сваім проз-вішчам. Тэлевізійныя цітры, набраныя па-расейску, сведчылі, што новы тэлевізійны камен-татар завеца "Жаном Соде-лем" - Жан Содзель. Усе, хто ведае мяне, былі зайнтрыгаваныя: хто ён мне гэты Жан Содзель - унук, ці які іншы сваяк? Цікаўнасць натуральная. Я ж больш за трыццаць гадоў аддаў тэлевізійнай музе! Дый за гэты час сцвердзіўся ў Беларусі ік знаны даследчык Багушэві-чавай спадчыны. То з тae пары, як на тэлевізійным экране з'явіўся згаданы Жан Содзель, менавіта ў такой беларускамоў-най арфаграфії ён перадае сваё прозвішча, усе мае знаёмыя не даюць мне праходу, цікавіцца, хто ён мне гэты Жан Содзель. Натуральна, я і сам Жан Со-дзель зацікавіліся адзін адным. Першы праявіў ініцыятыву Жан. Ён адной парой вучыўся і працаўаў у "Вячэрнім Мінску". Вось тады ён завітаў і да мяне і падрыхтаваў са мной інтэрв'ю. Мусіць, тое інтэрв'ю мала каму запомнілася. Але вось яго з'яўленне на блакіт-nym экране абудзіла ў маіх знаёмых агульную цікавасць: дык хто ж ён гэты Жан для мяне? Пры першай сустрэчы падчас яго рупнасці ў "Вячэрнім Мінску" я не пацікавіўся заглыблена, адкуль гэты Жан Содзель, адкуль яго род паходзіць. Але з цягам часу з паслядоўнай цікавінасці маіх знаёмых, хто ж гэты Жан, я пацікавіўся, адкуль яго продкі, найперш, адкуль тата паходзіць. І пачаў:

- З Палесся, з Гомельш-чыны, з-пад Петрыкава.

Гэта ўжо цікава, але калі пачаў, што і яго тата завеца-ца Жанам, а сам ён Жан Жана-віч, дык і зусім растварыўся ў дагадках. Тата ягоны з 1963 года, а сам Жан з 1988. Адна-часова вучыўся ва ўніверсітэце і працаўаў у "Вячэрнім Мінску". Матул, завець яе Тамара, ужо сорак сем. Адной парой Жан практикаваўся і на радыё. Так што яго з'яўленне

Уладзімір Содаль-Садэльскі.

Анёлы мае!
Я кладуся спаць,
Пра гэта Богу трэба знаць.
Стойце, будзьце пры мне,
Беражыце мяне,
Што будзе вам,
Тое будзе і мне.
Пачаў і запісаў ад Люсі Войніч Ул. Содаль.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацый Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

на тэлевізійным экране зусім натуральнае. Для тэлевізійнай працы ён праішоў усебаковую падрыхтоўку. У школьнія гады спрабаваў сябе ў розных гуртках вядомага тэтразнаўца Мікалая Панігіна. Па ўсіх харарактарыстыках і якасцях Жан адпавядáў тэлевізійнаму экрану: актыўны, жывы, лагічны, напорысты. Толькі моўна не сугучны ён з тым прозвішчам, якоеносіць ён і нашу я. Я цалкам беларускамоўны. Ён жа пачувае сябе рускамоўным. З гэтай нагоды мы неяк сабраліся і пагутарылі. Ад яго пачаў:

- Беларускую мову я вывучаў. Пісьмова авалодаў ёю сяк-так. А вось гутарковай мовай валодано кепска. Размаўляю на ёй напружана, замаруджана. Вядома, я вучыўся ў менскіх расейскіх школах.

Я слухаю гэтыя Жанавы развагі і кажу яму пра Таварыства беларускай мовы, пра курсы беларускай мовы пры ім, пра школу красамоўства, якую наведвае шмат хто, каб удасканаліцца маўлением з надзеяй, што яго зацікавіць гэтыя курсы. Жан маўкліва праслушаў маё памкненне, але не выказаў жадання хоць раз завітаць у ТБМ і пацікавіцца, як і чым яно жыве. А шкада! Можа так стацца, што кіраўніцтва тэлебачання адночы запатрабуе, прапануе вяшчанне на нашай роднай мове. Тым больш, што ў "Нашым слове" з'явілася не гэта даўно такая публікацыя "Генадзь Давыдзька абяцае беларускамоўны канал" ("Наша слова", 16 лістапада 2011 г.). Тады што?

Жан развёў рукамі:

- Не ведаю.

А шкада! Усе мае Содалі - былі яны і Содзелі, і Содэлі, і Садэльскія, колькі я памятаю, шанавалі родную мову, былі настаўнікамі, вучылі дзяцей нашай роднай мове. А адзін з іх - Уладзімір Ліпскі - стаўся беларускім пісьменнікам, рэдактарам вядомага па-пулярнага часопіса "Вясёлка".

Ен выйшаў з-пад крыла маёй цёткі Марыі Паўлаўны Содаль з Узнажскай школы. Так што, Жан, ты толькі на самым пачатку свайго творчага шляху. Падумай пра адданасць нашага роду сваёй роднай мове

Уладзімір Содаль-Садэльскі.

У Менску адкрылі помнік святой Сафіі Слуцкай

Адкрыццё помніка святой праведнай Сафіі Слуцкай адбылося на тэрыторыі аднайменнага праваслаўнага прыходу ў Менску. Каб дэталёва адлюстраваць залагоджаную выяву праведнай абаронцы Зямлі Беларускай, скульптар Міхась Ін'ков і архітэктар Мікалай Лук'янчик цэлы год працаўвалі над манументам, вывучаючы не толькі іканаграфічную літаратуру, але і жыццё княгіні. Важыць бронзы сілуэт больш за тону, а ростам калі трох метраў.

У гонар адкрыцця помніка Мітропаліт Менскі і Слуцкі Філарэт, Патрыярх Экзарх усіх Беларусі правёў Боскую літургію і высвяціў выяву святой княгіні.

Наш кар.

У Маладзечне з'явіцца скульптура Янкі Купалы

Да 130-годдзя нараджэння Янкі Купалы, якое адзначаецца сёлета 7-га ліпеня, у Маладзечне будзе ўстаноўленая скульптура Янкі Купалы, паведамляе "Рэгіянальная газета". З такой прапановай аддзела культуры сёння пагадзіўся гарадзянкам на сваім пасядженні, расказаў начальнік аддзела культуры Маладзечанскага райвыканкама Аляксандар Рамановіч

Аўтар работы - скульптар Валяр'ян Янушкевіч.

Раней гэта скульптура планавалася да ўсталявання ў праграме "Даждынак-2011", аднак з-за недастатковасці фінансавання праект вырашана было рэалізаваць у юбілейны купалаўскі год.

Скульптура можа заніць сваё месца побач са школай №1, якая носіць імя Янкі Купалы.

Помнік М. Багдановічу ўпрыгожыць гарадзенскі парк Жылібера

У гарадзенскім парку Жылібера неўзабаве з'явіцца помнік Максіму Багдановічу. Недалёка ад парку знаходзіцца дом-музей Багдановіча, дзе і жыў паэт.

Каб вызначыцца з пом-нікам Багдановічу ў Гродні

адбыўся конкурс. На суд прафесійнага журы, у склад якога ўваішлі спецыялісты па горадабудаўніцтву, архітэктуры і культуры, было прадстаўлена больш за дваццаць работ. Як адзначылі члены журы, усе работы ўяўляюць сабой мастацкую і архітэктурную цікаўнасць. Усе аўтары ўлавілі лірычнасць паэта, яго ўзңеслую на-туру і тонкасць душэўных перажыванняў. Пераможцам стала праца «Вянок» аўтарскага колектыву з г. Менска - Гумілеўскага Льва Мікалаеўчы, Гумілеўскага Сяргея Львовіча і Мядзько Яўгена Уладзіміровіча.

Наш кар.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Яэзэл Палубіцка, Але́сь Петрашкевіч, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/>
<http://pawet.net/>

Як застацца пісьменніцай у Беларусі?

Семінар на тэму "Жанчына ў сучасным літаратурным працэсе: праблемы і перспектывы", арганізаваны ГА "Саюз беларускіх пісьменнікаў", праішоў у суботу 24 сакавіка ў Менскім Міжнародным адукатыўным цэнтры імя Еханэса Раў.

У сваім вітальнім слове да ўдзельнікаў семінару, сярод якіх былі не толькі пісьменніцы, але і пісьменнікі, старшыня СБП Барыс Пятровіч акрэсліў тэму больш канкretнай:

- У літаратуры вельмі шматъячут, але другую, трэцюю кнігу мала хто з іх выдае.

Як застацца пісьменніцай у Беларусі? Чаму жанчыны, якія пачынаюць як літараторкі, не застаюцца ў творчасці, з якіх прычын і куды сыходзяць?

Спецяліст са Швецыі Ваня Хермеле краху расказала пра тэорию гендэрных пытанняў у культурнай сферы, растлумачыла, што такое гендэрная сістэма, якая складаецца з гендэрнай роўнасці і гендэрнай перспектывы. Калі гендэрная роўнасць выяўляецца ў колькасных паказчыках, напрыклад, адсотку жанчын у кіраўнічых органах рознага роўню, ліку жанчын, якія выдаюць кнігі і г.д., то гендэрнай перспектывіва звязаная з тэмамі, якія закранаюць жанчыны ў сваіх творах.

Выступ сп. Хермеле ў вялікай ступені перагукаўся з тым, пра што казала пасткі і перакладчыца Вольга Гапеева, якая таксама займаецца гендэрнай проблематыкай. Апроч іншага сп. Вольга адзначыла, што да самога слова "фемінізм" у Беларусі стаўленне дагэтуль вельмі неадназначнае нават сярод жанчын, і з гэтым паняткам яшчэ трэба працаўаць.

Пра тое, як яны патрапляюць спалучашы сімейнае жыццё і літаратуру распавялі творчыя сем'і: Галіна Ду-
Паўліка-Хайдараўва.

Да гутаркі далучылася і мужчынскія часткі ўдзельнікаў: Эдуард Акулін, Валер Страбалко, Але́сь Пашкевіч, Анатоль Іващчанка, агучыўшы самыя розныя меркаванні ад традыцыйнай патрыярхальных да "гендерна чуллівых".

Каб падвесці вынікі ўдзельнікаў семінару выканалі практичнае заданне, паспрабаваўшы даць адказы на пытанне "Што рабіць, каб творчая праца жанчыны была больш плённай", а потым абмеркавалі іх у групах і паспрабавалі падказаць СБП шляхам вырашэння гэтых прамлематык.

Тое, як неабыякава пастаўліся ўдзельнікі да тэмы абрмекавання, паказала, што падобныя мерапрыемствы запатрабаваныя. Як адзначыла Аляксандра Дынько, адна з аўтарак кандыдаты семінару, "Гендэрная роўнасць - гэта азбука дэмакратыі. Гэта пытанне, якое хвалюе ўсіх, і, пакуль будуть існуваць розныя формы гендэрнай прыналежнасці, яно будзе ўзіміца... Паколькі гэта праблема датычыць ўсіх, усяго грамадства, вельмі важна яго абрмекаваць з тымі людзьмі, якія ствараюць культуру, асабліва гэта важна ў нашай цяперашній сітуаціі, паколькі культура - гэта, можа быць, адзінае, што яднае, ці мае патэнцыял нашага ўянняння".

Прэсавая служба СБП.
На здымках: 1. Госці са Швециі Ане Вікстром і Ваня Хермеле; 2. Слова бярэ Аляксандра Дынько.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісаны да друку 2.04.2012 г. у 10.00. Замова № 736.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіски: 1 мес.- 3100 руб., 3 мес.- 9300 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.